

Píše Václav Petrbok

(E*forum, 02. 06. 2022)

Relevanci hojně aplikovaného, šířeji pojatého konceptu xenologických studií, tedy výzkumu „cizího“ v kulturněvědné perspektivě, ověřují z různých perspektiv studie sborníku ***Vorstellungen vom Anderen in der tschechisch- und deutschsprachigen Literatur***, který vydaly **Petra James** a **Helga Mitterbauer** z bruselské univerzity, za účasti tak vskutku mezinárodního autorský tým (studie jsou publikovány většinou německy, ale i anglicky a česky). Stejně jako množství různých metodologických přístupů (postkoloniální studia, kulturní transfer, teorie překladu v sociokulturní perspektivě) je v publikaci patrná tematicky pestrá paleta analyzovaných děl česky a německy psané literatury. Vydavatelky deklarují v úvodu záměr postihnout prostřednictvím „jedenácti příkladových studií... osvětlit podstatné milníky těchto /česko-německo-rakouských/ vztahů“ od 19. do 21. století. Proporčně je však těžiště většiny příspěvků (sedm) kladeno převážně na česky (pět) a německy (dva) psanou literaturu po druhé světové válce, „dlouhému“ devatenáctému století jsou oproti tomu věnovány referáty dva - a sice Petera Deutschmanna obecněji pojatý příspěvek o jazykovém nacionalismu v českých zemích coby produktu modernizačních procesů, jehož vznik, etablování a účinky přirovnává „ke klasického schématu tragedie“, a Stefana Simoneka, který názorně dokládá ambivalentní poměr českých modernistů k vídeňské moderně a jejich dominantní orientaci na pařížskou literární scénu. V posledním příspěvku prvního bloku příznačně pojmenovaného *Rozchod* Jan Budňák důmyslně upozorňuje na protikladnou „argumentaci“ Stroblova textu o Češích, v němž na jedné shledává neesencialistickou argumentaci mj. na příkladě jednotlivců a jejich jazykové příslušnosti na jedné straně a jednoznačnou stereotypizaci „německé podstaty v dějinách, politice, umění“ ve vymezení vůči „těm druhým“.

V druhé části sborníku, nazvané *Dialog*, rozvíjí Thomas Ort feministicky založenou úvahu o metaforické povaze děje Čapkova románu *Obyčejný život* (*Ein gewöhnliches Leben*, č. 1934, něm. 1981), v němž spatřuje na osudu hlavních postav, česko-německého páru, poněkud odvážně paralelu k nepříliš úspěšnému soužití obou národností v novém státě. Osobnost a dílo Egona Bondyho je námětem hned pro dva příspěvky, a sice Zbyňka Fišera a Gertraude Zand, a to jako příklad pro diferencovanější, provokativnější vyrovnávání se s německou kulturou, ať už prostřednictvím jazyka či poetiky oblíbených autorů (např. Ch. Morgensterna). Zda lze ovšem stejným způsobem zhodnotit Horovy překlady německy psané poezie vzniklé za války, jak Fischer dále uvádí, si recenzent není jist. Hybriditu zdánlivě monolitních opozic „mezi Čechy a Němci“ hodnověrně zpochybňuje Anja Tippner ve svém pojednání o německy píšící americké historičce židovských dějin Wilmě Iggersové, pocházející z Čech, jejíž životní osudy a dílo vskutku dokazuje

proklamované „propojení“ obou jazykových a kulturních prostředí. Román *Cesta ke hřbitovu* (č. 1968, něm. 1968) je pro Annu Gnot příkladem „rozpolcení autorova vědomí mezi dvěma kulturami“, jejichž nejednoznačné, kontextuální pozice se pokouší vyložit Bhabhovým konceptem „mimikrů“, přičemž není ale vždy zcela zřejmé, zda autorka hovoří o autorovi coby psychofyzické osobě či jeho (sebe)projekci v analyzovaném literárním díle.

V posledním oddílu publikace, který jakoby (snad nezáměrně) se kryl se zmiňovaným konceptem tragedie svým názvem *Vyhnání a migrace*, Karolina Ćwiek-Rogalska uvažuje o kontinuitě nejnovějších literárních reprezentací o vyhnání s předcházejícími beletristickými díly 50. a 60. let a pléduje – snad by v některých případech bylo možné úvahy více konkrétněji rozvinout – pro důslednější kulturněvědné čtení literárních textů i v kontextu tzv. Traumastudien. Xavier Galmiche se zamýšlí nad problematickou recepcí rodinného románu *Die Unvollendeten* (Neukončené, něm. 2003) Reinharda Jirgla, kterou vysvětluje mj. „asymetrií sítí paměťových“ institucí na lokální (chomutovské) úrovni, jež v tomto případě se omezily pouze na redukování literárního díla na časový dokument. Rakouskému autorovi s českými kořeny Michaelu Stavaričovi se literarizace jeho specifické individuální pozice oproti tomu podařilo podle Helgy Mitterbauer realizovat v jazykově i kompozičně experimentálním románě o vztahu syna a matky s mnohovýznamovým názvem *Gotland* (něm. 2017).

Jak je z přehledu zřejmé, „imaginace a mezivztahy“ v česko-německo-rakouském literárním kontextu sledovali autorky a autoři jednotlivých příspěvků konsekventněji v rovině interpretací jednotlivých děl novější literatury. Zda mohou jednotlivé příkladové studie sloužit jako zmiňované „milníky“ v souvislostech česko-německo-rakouského (ne)soužití, však není zcela zřejmé; určitý způsob, jak lze soubor těchto textů vnímat tímto naznačeným způsobem, nicméně naznačuje uvedené vnitřní členění sborníku. Přesto si nejsem jist deklarovanou reprezentativností jednotlivých konkrétních analýz, zejména postrádám zdůvodnění, proč došlo k volbě právě těchto příkladů. Stejně tak překvapí v jednotlivých studiích často nevyvážená proporce mezi teoretickým, literárně- či kulturněhistorickým výkladem a jím se inspirující interpretací jednotlivých děl. Tyto výhrady nicméně nemají zpochybnit celou řadu nových, často překvapivých a nesamozřejmých zjištění o „nás“ a „druhých“, jak je podává svým imaginativní potenciálem i důležitou složkou mimetickou a socializační právě beletristická tvorba.

Petra James / Helga Mitterbauer (Hg.): *Vorstellungen vom Anderen in der tschechisch- und deutschsprachigen Literatur: Imaginationen und Interrelationen*. Berlin: Frank & Timme, 2021, 252 s.